Nijmegen

Postadres
Gemeente Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres
Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

T 14 024
nijmegen.nl

Contactpersoon
Niki Jansen

Ons kenmerk
D251031590

Bijlage(n)
Bijgevoegd: Ja

Aan de gemeenteraad van Nijmegen

Datum 25 februari 2025
Onderwerp Resultaten procesevaluatie proeftuin BES Hengstdal

Geachte leden van de raad,

Wij hebben uw raad op 26 maart 2024 geïnformeerd over de proeftuin Hengstdal en het besluit om het onderzoek naar het Buurt Energie Systeem (BES) in de Bomenbuurt-Oost “on-hold” te zetten. Reden was dat gedurende de draagvlakmeting in het plangebied het BES geen concept was waar de bewoners op dat moment achter konden staan.

Aan uw raad en de bewoners is toegezegd dat er een evaluatie wordt uitgevoerd om inzicht te krijgen in de oorzaak van deze uitkomst. De evaluatie (zie bijlage) is inmiddels uitgevoerd door onafhankelijk adviesbureau Sweco in opdracht van ons college en de samenwerkingspartners Woonwaarts en Alliander. Met deze brief informeren wij u over de belangrijkste resultaten van deze evaluatie en hoe het vervolg eruit ziet.

Toelichting BES
Samen met bewoners is een wijkwarmteplan Hengstdal opgesteld en door uw raad op 9 december 2020 vastgesteld. Gedurende dit proces zijn Alliander, Woonwaarts en de gemeente Nijmegen gestart met de verkenning of de bomenbuurt-Oost geschikt zou zijn voor een BES. Het idee van dit plan was om circa 500 woningen aardgasvrij te maken met een (modulair) collectief opweksysteem in combinatie met een warmtenet. Daarbij was het idee om bewoners, middels een coöperatie, eigenaar te laten zijn van het BES. Hiervoor heeft ons college ruim €4,7 miljoen subsidie aangevraagd en toegekend vanuit het Rijk. Dit zijn de zogenaamde PAW-middelen (Proeftuin Aardgasvrije Wijken). Medio 2023 is uiteindelijk gebleken dat er onvoldoende draagvlak voor dit project was onder de bewoners.

Evaluatie
Het doel van de evaluatie was om inzicht te krijgen in de oorzaak van het beperkte draagvlak en met name om lessen te leren die in volgende soortgelijke projecten toegepast kunnen worden. Sweco heeft hiervoor:

- Het projectdossier ingezien.

- Interviews afgenomen met betrokken partijen zijnde: de gemeente Nijmegen, Woonwaarts, Alliander, stichting Duurzaam Hengstdal, initiatiefgroep Pegasus, Huurder overleg groep, Eerlijke BES informatie en de onafhankelijke procesbegeleider.
- Een vragenlijst verstuurd naar 510 betrokken huishoudens.

Sweco vat de evaluatie samen in 6 conclusies:

1. Proeftuin mét coöperatieve vorm is lastig in een buurt met veel corporatiebezit.
2. Neem de bewoners mee vanaf stap 0 om eigenaarschap te vergroten.
3. Breng de bewoners een duidelijk, transparant en compleet aanbod.
4. De PAW-subsidie laat weinig ruimte voor aanpassingen naar aanleiding van het proces in de wijk.
5. Een gelijkwaardige en representatieve bewonersgroep met mandaat om beslissingen te maken is cruciaal.
6. Een kleine groep bewoners kan een significante impact hebben.

Wat zijn de geleerde lessen? Voor ons college zijn dat de volgende:

1. Bewonerscoöperatie alleen succesvol als het vanuit bewoners zelf komt

In het project was beoogd dat een bewonerscoöperatie eigenaarschap/zeggenschap zou krijgen over het uiteindelijke buurtenergiesysteem. Het in handen zijn van het warmtesysteem bij een coöperatie heeft voor- en nadelen vanuit het gezichtspunt van de inwoner/gebruiker. Eigenaarschap en zeggenschap betekent dat het systeem van de gebruikers is en dat kan o.a. gunstig zijn voor de kosten van de afnemers van warmte. Echter, het vraagt ook verantwoordelijkheid, inzet van bewoners om zich complexe materie eigen te maken en een stevige organisatiestructuur die representatief is voor de wijk. Afgevraagd kan worden;

1. Of een buurt waarin het initiatief niet zelf is ontstaan (het initiatief kwam vanuit de partners) deze interesse op een later tijdstip nog goed georganiseerd kan worden. Bij de start van het project was er nog geen bestaand initiatief/coöperatie in de Bomenbuurt-Oost aanwezig. Ondanks alle inspanningen in het project is het niet gelukt om een coöperatie op te richten.
2. Of een buurt die vrijwel alleen uit huurwoningen bestaat een behoefte ligt om zelf eigenaarschap te krijgen over een buurtenergiesysteem. Immers huurders zijn ook geen eigenaar van de cv-ketel.

Wij willen in de aangewezen gebieden in de warmtevisie, inwoners stimuleren om gezamenlijk kleinschalige initiatieven te ontwikkelen voor collectieve warmteoplossingen. Echter, de grote les is dat het initiatief (en daarmee behoefte) daarvan bij bewoners moet ontstaan en daarmee vanaf de start draagvlak heeft in de buurt of wijk. Een opgelegde coöperatie is niet effectief gebleken.

2. Vertrouwen is net zo belangrijk als techniek

In de Bomenbuurt-Oost hebben we niet kunnen voorkomen dat er tijdens de draagvlakmeting veel onrust is ontstaan in de buurt, ondanks de uitgebreide informatie

voorziening met o.a. nieuwsbrieven en een inloophuis. Dit is een duidelijk teken dat onder bewoners onvoldoende vertrouwen was in het project. Een representatieve bewonersgroep met een stevige basis in de wijk had dit naar ons inziens inderdaad (deels) kunnen voorkomen. Wij hebben onvoldoende geïnvesteerd in de organisatie en professionalisering van de beoogde bewonerscoöperatie die het uiteindelijke eigendom van het BES in handen zou krijgen.

3. Heldere keuzes, met duidelijke gevolgen
Bewoners moeten nog duidelijker, transparanter geïnformeerd worden over de plannen. Dit behelst onder andere heldere informatie over de voor- maar ook nadelen van het beoogde systeem inclusief mogelijke alternatieve systemen. Het plan moet goed onderbouwd zijn en een zo compleet mogelijk voorstel bevatten dat herkenbaar is voor de bewoners met een aanbod. Benoem mogelijke onzekerheden en dek ze af met garanties.

4. Een flexibel meebewegende overheid vergroot kans op succes
Zoals ook uit de analyse blijkt waren enkele zaken al in beton gegoten bij de start van het project. Dit had deels te maken met de voorwaarden waaronder de subsidie vanuit het Rijk is verkregen maar ook vanuit het technische concept wat bij de aanvraag al was gekozen. Het is mogelijk dat wanneer meer flexibiliteit in bijvoorbeeld de beoogde organisatiestructuur was getoond of in de spreiding van risico's er meer draagvlak zou zijn ontstaan in de buurt.
De gemeente moet voor een succesvol verloop zich flexibel opstellen in de ondersteuning en rol richting een bewonerscollectief. De behoeften en vragen vanuit de bewoners zijn immers lastig vooraf te voorspellen. Uit andere proeftuinen in Nederland blijkt dat de gemeente kan ondersteunen door bijvoorbeeld deel uit te maken van een beoogde organisatiestructuur of het bieden van bepaalde garanties.

Wat gaat ons college doen met de geleerde lessen?

Wij gaan deze geleerde lessen toepassen bij de verdere uitwerking van de recent door uw raad vastgestelde geactualiseerde Warmtevisie en het vervolg van de proeftuin.

In de warmtevisie worden verschillende aanpakken benoemd richting een aardgasvrije stad. De komende tien jaar zet de stad in op de ontwikkeling van warmtenetten, op verschillende schaalniveaus. Daarnaast zullen verschillende wijken met individuele hybride of kleinschalige collectieve warmteoplossingen aardgasvrij gemaakt worden, waaronder de wijk Hengstdal. Het aardgasvrij maken van deze wijken is een grote opgave die in hoge mate afhankelijk is van het organisatievermogen van individuele huiseigenaren, bedrijven en huurders/verhuurders.

Concreet betekent het voorafgaande dat we deze lessen verwerken in onze participatie- en communicatiestrategie, die medio dit jaar gereed zal zijn. Daarbij zal ook de aangenomen motie 'Warmtenet; een koud kunstje' van 29 januari jl. worden betrokken. Daarnaast nemen we deze lessen ook mee in de nog op te stellen handleiding ondersteuning bewonersinitiatieven, die ook medio dit jaar opgeleverd zal gaan worden.

Daar waar mogelijk zullen we de geleerde lessen niet alleen in de warmtetransitie gaan toepassen, maar ook in onze isolatieaanpak en het opwekken van duurzame energie.

Communicatie resultaten procesevaluatie Sweco
Respondenten/geïnterviewden en partners in het project ontvangen een bericht waar de resultaten te vinden zijn. Alle inwoners van de Bomenbuurt-Oost hebben al bij de enquête aangekondigd gekregen dat de onderzoeksresultaten straks te vinden zijn op verschillende websites waaronder aardgasvrij.nijmegen.nl/bes en de website BES buurthuis. Tot slot plaatsen we een bericht in het wijkblad van Nijmegen-Oost en digitale nieuwsbrieven waaronder Aardgasvrij Hengstdal.

Vervolg proeftuin
Met de evaluatie sluiten we het project BES in de Bomenbuurt-Oost af. Wij kiezen er voor ons wel in te spannen om de resterende middelen (circa €3,3 miljoen euro) uit de PAW-middelen te behouden voor een nieuw initiatief om Hengstdal aardgasvrij te gaan maken. Het is mogelijk om deze middelen opnieuw in te zetten in een nieuw project, mits het bevoegd gezag (ministerie VRO) hiermee akkoord gaat.

Wij gaan op basis van de evaluatie, de onlangs vastgestelde warmtevisie, het Wijkwarmteplan Hengstdal en de adviezen van het Ministerie van VRO voorwaarden formuleren waaraan een nieuw initiatief zou moeten voldoen. Wij verwachten u hierover in april te informeren.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

A.P.W. van de Klift
gemeentesecretaris

H.M.F. Bruls
burgemeester